Ясінська Оксана Володимирівна,
старший викладач кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей
Східноєвропейського національного університету імені Лесі України, Луцьк, Україна

Received October 10, 2013; Accepted November 15, 2013

Анотація. У статті проаналізовано комп'ютерні неологізми – кібернеологізми як об'єкт мовної картини світу. Визначено роль кібернетики як порівняно нової галузі наукових знань. Окреслено основні теоретичні напрацювання у дослідженні неології англійської мови. З'ясовано роль лексичних інновацій сфери інформаційних технологій в лінгвосистемі англійської мови, досліджено функціональний статус цих одиниць, охарактеризовано термінологічні дефініції неологізмів (а у їх складі і кібернеологізмів) у сучасному мовознавстві. Установлено, що кібернеологізми мають у мові необхідні параметри-конкретизатори, характерні для неологізмів загалом: час, мовний простір, актуалізація тих одиниць, які оцінюються з позицій їхньої новизни, визначення структурних ознак нового слова.

***Ключові слова**: англійська мова, неологія, кібернетика, кібернеологізм, лексична система.*

Одне з основних завдань прикладної лінгвістики – удосконалення електронних словників, які полегшують роботу лінгвістів та перекладачів і слугують сучасним джерелом поповнення словникового складу мови.

Кібернетика – наука про керування складними динамічними системами, процесами збору, переробки і передачі інформації в живих організмах і технічних комплексах [1, с. 5], вона виступає джерелом акумуляції нових слів, а саме – кібернеологізмів. Ці одиниці виникли як потреба номінувати реалії, що позначають нові пристрої, явища, процеси і відображають розвиток науково-технічного прогресу. Вони економлять ресурси мислення, інакше кажучи, виконують енергозберігаючу функцію на основі смислових трансформацій загальної лексики для того, щоб не переванта-

 ©O. V. Yasinska 2013

жувати людський мозок абсолютно новими лексичними одиницями.

Дослідження і публікації з теми. Багато лінгвістів присвятили свої наукові розвідки проблемам неології англійської мови в різних аспектах, порівняємо студії Н. Г. Олексенка (цит. за [10]), Т. А. Соловйової (цит. за [13]), М. М. Булавіна [3], Г. А. Міклашевської [15], П. М. Каращука (цит. за [4]), О. Д. Мєшкова (цит. за [7]). У цьому контексті здійснено науковий опис сутності соціально-політичних неологізмів англійської мови, зокрема їх структури, семантики та функціонування (А. В. Янков) [19]; історико-семасіологічного та когнітивного аспектів префіксальних неологізмів в англійській мові (Т. М. Сакал) [17]; лінгвофілософських параметрів інновацій англійської мови у сфері новітніх технологій (Р. К. Махачашвілі) [14] тощо. Зокрема О. М. Мороховський чітко розмежовує всі неологізми на два типи: 1) лексичні (нові слова, які означають нові поняття чи нові об'єкти); 2) стилістичні (нові слова, які означають уже існуючі поняття чи об'єкти) (цит. за [6, 9]).

Попри ґрунтовні напрацювання у дослідженнях неології спостерігаємо, що науковці лише поодиноко займаються вивченням функціонального статусу кібернеологізмів у мові. Побіжно у своїх працях цієї проблеми торкалися І. І. Щур [18], Ю. А. Зацний [5], Р. К. Махачашвілі [14], Е. Р. Брагіна [2].

Мета дослідження – з'ясувати роль комп'ютерних лексичних інновацій (кібернеологізмів) в об'єктивації мовної картини світу, визначити функціональний статус цих одиниць в лінгвосистемі англійської мови, окреслити термінологічні дефініції неологізмів (а у їх складі і кібернеологізмів) у сучасному мовознавстві.

Матеріалом статті слугували теоретичні напрацювання у галузі неології англійської мови, а також дослідження, що стосувалися комп'ютерних неологізмів (кібернеологізмів) і їх функціонування у лексичній системі мови.

Основні результати дослідження. Складність визначення поняття кібернеологізмів, їх значення і сутності у модифікації графічної форми та варіюванні звучання полягає в тому, що у мовознавстві дотепер ще немає усталеної думки, що потрібно вважати неологізмами, у тому числі й кібернеологізмами. Це спричинено, очевидно, існуванням великої кількості концепцій щодо проблеми і статусу неологізмів у лінгвосистемі.

Дихотомія мови, мовлення неологізмів характеризується тим, що кожне слово, яке з'явилося в мовленні, може набути статусу неологізму. Проте, як зауважує О. М. Мороховський, "вживання в мовленні нового слова ще не є створенням нової лексичної одиниці" (цит. за [6, 9]). Відповідно до того, як неологізми починають входити в систему парадигматичних і синтагматичних відношень та їхньої реєстрації цих слів у лексикографічних працях, починається доцентровий процес вкорінення (переходу) неологізмів у мовно-мовленнєву систему, тобто їхній перехід із мовлення в мову і поступове набуття ознак загальновживаних лексем. У більшості прикладів спостерігаємо чітку залежність: чим ближче до центру, то швидше втрачається відчуття новизни слова. Ті ж номени, які ввійшли до основного словникового складу мови, залишаються неологізмами до того часу, поки носії мови відчувають незвичність і новизну, відображених опосередковано через поняття, явища і процеси об'єктивної дійсності.

Щодо внутрішньомовних процесів перетворення нового слова в звичайне, традиційне, то вони проявляються по-різному: фонетичною та граматичною адаптацією, формальним уподібненням стандарту, участю в подальшому словотворенні, входженням у парадигматичні інтерлексемні відношення і т. ін. [12, с. 227].

Для того, щоб сформулювати власне визначення поняття неологізму як особливої лексичної одиниці, необхідно врахувати погляди вчених, які стверджують, що для неологізмів "чинник часу виникнення слова є визначальним у встановленні його новизни" (О. С. Кубрякова, Е. В. Розен); основним у визначенні неологізмів є не його хронологічні межі, а функціональна доцільність нової номінації (А. В. Кравченко, А. А. Радченко); входженню слова в мову сприяють: функціональна доцільність, критерій правильності, вплив багатьох чинників і частотність вживання слова (Г. І. Міськевич, Л. К. Гельцова); неологізм – це слово, яке знаходиться на початковому етапі свого історичного життя в мові (А. Г. Ликов, Ю. А. Зацний).

У працях Н. М. Булавіна, Н. Г. Олексенко, Н. Ю. Топурідзе-Сумбатової основними критеріями визначення неологізмів є їхній зміст і форма. Зокрема, Н. З. Котелова називає чотири основних параметри-конкретизатори неологізмів:

1) час (неологізми – нові слова будь-якого періоду);

2) мовний простір (сфери і жанри вживання неологізмів);

3) конкретизація тих одиниць, які оцінюються з позицій їхньої новизни;

4) встановлення структурних ознак новизни слова. Названі параметри неологізмів можна передати у формі запитань: де?, коли?, що?, які? [11, с. 122–126]. Не можна не погодитися з думкою дослідниці, що кожне нове слово зумовлене попередньою мовною традицією [11, с. 122–126], і що всі новоутворення – це слова, які є відомі, "очікувані" у мовній системі як потенційно можливі одиниці [8, с. 5–26].

Поняття форми і змісту, які лежать в основі визначення неологізмів, такі: 1) нові слова за формою (репрезентація) неологізмів у їхній фонетичній та морфемній структурі похідних слів і будові складних слів і словосполучень; 2) зміст – це семантичний розвиток неологізмів чи загальновживаних слів, який проявляється у значенні морфем і їхніх комбінацій, а також неологізмів як складних слів, словосполучень, комплексних стійких комбінацій (поєднань) слів; неологізми – нові слова за формою: а) вихідну форму мають слова без зміни матеріальної основи (морфеми); б) частково нову форму мають слова, у яких традиційні в мові морфеми поєднуються з новоутворе-

ними або запозиченими; в) повністю нову форму мають слова, які складаються лише з початково утворених матеріальних значущих одиниць (морфем) або нових поєднань існуючих морфем; 3) неологізми: а) вихідний зміст може бути у словах, які мають частково нову форму або повністю нову форму; б) новий зміст може бути у словах старих за формою або повністю нових за формою.

Процес утворення неологізмів, причини та передумови їхнього виникнення та прийняття в мовномовленнєву систему ще недостатньо досліджені у лінгвістиці. О. М. Мороховський уважає, що виникнення лексичного неологізму пов'язано з потребами номінації і комунікації (цит. за [6, 9]). Поява стилістичних неологізмів для найменування вже відомих денотатів зумовлена потребами комунікації, прагнення мовців до реального чи бажаного підсилення виразності (експресивності) мовлення [9, с. 40–46]. Однак, як вважає Н. З. Котелова, аналіз нових слів відіграє важливу роль у суспільно-історичному, культурно-пізнавальному та лінгвістичному аспектах [11, с. 122–126].

Згідно з визначенням, поданим у тлумачному словнику, поняття *неологізм* означає нове слово, вираження і нове значення старого слова [16, с. 400]. Із цього погляду випливає, що до кібернеологізмів можна відносити й ті слова, що набувають нового значення і пов'язані з комп'ютерною сферою вживання, зберігаючи вихідну форму.

У теорії кібернеології досі немає чіткого визначення *кібернеологізму*. Теоретичні концепції неологізмів знаходять своє підтвердження у процесах виникнення нових лексичних одиниць, які номінують предмети, процеси та явища в комп'ютерній діяльності людини.

У кібернеологізмах матеріальна форма є зміною з конкретним значенням, тобто морфем. Гіпотетично припустимо, що для зміни часткового і повного смислу слова, потрібна нова морфема, інакше спостерігатиметься лише модифікація попередніх морфем, напр.: *gigabayte* – гігабайт, *kilobit* – кілобіт, *cache memory* – кеш-пам'ять (надшвидкодіюча пам'ять чи файл, використаний для збереження даних, графіків або програм, до яких часто звертаються користувачі) тощо. Не тільки нова якісна зміна матеріальної форми, але і нові комбінації та переосмислення існуючих морфем і семантичні модифікації слів можуть спричинити появу кібернеологізмів, напр.: *DVD-ROM* – дівіді-ром (постійна пам'ять для комп'ютерів), *DVD-RW* – дівіді-ерве (багаторазовий перезаписуваний цифровий відео-диск).

Таким чином, враховуючи, що форма і зміст є основними чинниками у визначенні новизни слова, існують підстави розглядати кібернеологізми як частково нові за формою і повністю нові за змістом лексеми, а також семантичні кібернеологізми як нові за змістом, так із вживаною формою слова. Виходячи з цього, вважаємо кібернеологізмами початково утворені чи переосмислені і зареєстровані слова, які: 1) частково нові за формою і повністю або частково нові за змістом; 2) нові за формою і повністю чи частково нові за змістом; 3) старі за формою, але нові за змістом.

Беручи до уваги проаналізований теоретичний матеріал, пропонуємо власну дефініцію терміна *кібернеологізм* – лексична одиниця (із фіксованим значенням у відповідному словнику), яка вербалізує нові предмети, явища та процеси, пов'язані з розвитком кібернетики, Інтернету та комп'ютерної діяльності людини. Кібернеологізми впливають на розвиток мовної картини світу, що формується у людському мисленні, поповнюючи цим ментальний лексикон індивіда.

Смислова варіативність терміна *кібернеологізм* зумовлена тим, що новизна слова втрачається через його частотність використання, тобто відбувається процес автоматизації сприйняття, наприклад: *CD-ROM* – сіді-ром – компакт-диск, *printer* – принтер – периферійний пристрій для одержання твердої (найчастіше паперової) копії електронних документів, зображень і цифрових фотографій, *scanner* – сканер – оптичний пристрій для вводу з фізичного джерела (напр., із фотографії) до комп'ютера оцифрованої текстової та графічної інформації, *laptop* – лептоп – переносний персональний комп'ютер із плоским газорозрядним або рідкокристалічним екраном, масою менше 3,5 кг (8 фунтів), *hacker* – хакер – у програмістському середовищі (термін виник наприкінці 50-х років минулого століття), означає особу, яка користується своїми знаннями для досягнення "нестандартних" цілей.

Висновки. Отже, в епоху інформаційної революції поява нових комп'ютерних реалій супроводжується утворенням кібернеологізмів – новоутворень-англіцизмів, пов'язаних із впровадженням диджитальних технологій у сфери соціального життя. Вони слугують для найменування нових пристроїв, явищ, процесів науково-технічного прогресу. Джерелом акумуляції таких лексичних одиниць є кібернетика. Кібернеологізми мають необхідні параметри-конкретизатори, характерні для неологізмів загалом: час, мовний простір, акцентуалізація тих одиниць, які оцінюються з позицій їхньої новизни, встановлення структурних ознак нового слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимов А.В. Вопросы кибернетики. Прикладные аспекты лингвистической теорий / А. В. Анисимов. – М. : [б. и.], 1987. – 157с.

2. Брагина Э.Р. Структурно-компонентный анализ терминов кибернетики в английском языке в сопоставлении с украинским и русским : автореф. дис. …канд. филол. наук. 10.02.15 / Э. Р. Брагина / Донецкий нац. ун-т. – Донецк, 2001. – 18 с.

3. Булавин Н.М. Семантическая структура неологизмов-существительных в британском и американском вариантах английского языка : дис... канд. филол. наук / Н.М. Булавин. – М., 1969. – 230 с.

4. Голик С.В. Особливості функціонування префіксальної номінації у сучасній англійській мові : дис...канд. філол. наук: 10.02.04 / С. В. Голик. – Ужгород, 2001. – 380 с.
5. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови в 80-ті–90-ті роки XX століття : дис... д-ра філол. наук : спеціальність 10.02.04. – К., 1999. – 403 с.
6. Звонак Н.П. Фрейм как аналог семантического поля в когнитивной лингвистике / Н. П. Звонак // Ма-лы докладов Междунар. научн. конфер. ("Проблемы семантического описания единиц языка и речи"). – Минск : МГЛУ, 1998. – Ч. 1. – С. 210–212.
7. Иванов А.Н. Лексическая номинация как деятельность / А. Н. Иванов // Функционирование и развитие лексической системы английского языка : сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М.Тореза. – М. : МГПИИЯ им. М.Тореза, 1983. – Вып. 212. – С. 72–82.
8. Избранные труды по языкознанию : [пер. с нем.] / [В. Гумбольдт, Г.В. Рамишвили, А.В.Гулыги, В.А. Звегинцева]. – М.: ОАО ИГ "Прогресс", 2000. – 400 с.
9. Кагановська О.М. Співвідношення форми і змісту в художньому тексті / О. М. Кагановська // Вісник Харків. держ. ун-ту. – Серія : "Романо-германська філологія". – Харків : Константа, 1999. – № 424. – С. 40–46.
10. Колобашкина Е.В. Интегративные механизмы в словообразовании современного английского языка (на материале новых слов) : дис... канд. филол. наук : 10.02.04 / Е.В. Колобашкина. – М., 1987. – 212 с.
11. Котелова Н.З. К вопросу о специфике термина / Н.З.Котелова // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М. : Наука, 1970. – С. 122–126.
12. Кубрякова Е.С. Словообразование / Е. С. Кубрякова // Общее языкознание (Внутренняя структура языка). – М. : Наука, 1972. – С. 386–394.
13. Лапшина М.Н. Семантическая деривация в когнитивном аспекте (на материале английского языка) : дис... д-ра. филол. наук : специальность 10.02.04., 10.02.19 / М.Н. Лапшина. – Санкт-Петербург, 1996. – 331 с.
14. Махачашвілі Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в сфері новітніх технологій : автореф. дис. …канд. філол. наук : спеціальність 10.02.04 / Р.К. Махачашвілі / ЗНУ. – Запоріжжя, 2005. – 22 с.
15. Миклашевская Г.А. Неологизмы в современном английском языке периода с 1946 по 1957 годы (на материале "Дейли Уокер", Лондонское издание) : дисс ... канд. филол. наук : специальность 10.02.04 / Г.А. Миклашевская. – Киев, 1969. –261 с.
16. Ожегов С.И. Толковый словарь русского язика / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М., 1996. – 928 с.
17. Сакал Т.М. Історико-ономасіологічне та когнітивне дослідження префіксальних неологізмів у англійській мові : автореф. дис. … канд. філол. наук : спеціальність 10.02.02 / Т. М. Сакал / Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 20 с.
17. Щур І. І. Українськомовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування : дис. …канд. філол. наук : спеціальність 10.02.01 "Українська мова" / І. І. Щур / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; Інститут філології. – К., 2006. – 245 с.
18. Янков А. В. Соціально-політичні неологізми і оказіоналізми в американському варіанті англійської мови: структура-семантика-функціонування : дис. …канд. філол. наук : спеціальність 10.02.02 / А.В. Янков / Львів. нац. ун-ет ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 263 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Anisimov A.V. Voprosy kibernetiki: Prikladnyie aspekty lingvisticheskoi teorii/ A.V. Anisimov. – M.: [b.i.], 1987. – 157 s.
2. Bragina E.R. Strukturno-komponentnyi analiz terminov kibernetiki v angliiskom yazyke v sopostavlenii s ukrainskim i russkim: avtoref. dis. …kand. filol. nauk. 10.02.12 / E.R. Bragina/ Donetsk nat. un-ty. – Donetsk, 2001. – 18s.
3. Bulavin N.M. Semanticheskaia struktura neologismov-sutschestvitelnykh v britanskom I amerikanskom variantah angliiskogo yazyka: dis. …kand. filol. nauk/ N.M. Bulavin. – M., 1969. – 230 s.
4. Golyk S.V. Osoblyvosti funkcionuvannia prefiksalnoyi nominacii u suchasniy angliysky movi:
dis. …kand. filol. nauk: 10.02.04/ S.V. Golyk. – Uzhgorod, 2001. – 380 s.
5. Zatsny Yu.A. Rozvytok slovnykovogo skladu suchasnoi angliyskoyi movy v 80-ti-90-ti roky XX stolittia: dis. …kand. filol. nauk: specialnist 10.02.04. – K., 1999. – 403 s.
6. Zvonak N.P. Freim yak analog semanticheskogo polia v kognitivnoi lingvistike/ N.P. Zvonak// Ma-ly dokladov Mezhdunar. nauchn. konfer.("Problemy semanticheskogo opisaniya yedinits yazyka i rechi"). – Minsk: MGLU, 1998. – Ch.1. – S. 210-212.
7. Ivanov A.N. Leksicheskaia nominatsia kak deiatelnost/ A.N. Ivanov// Funktsionirovanie i razvitie leksicheskoi systemy agliyskogo yazyka: sb. nauch. tr. MGPIIYA im. M. Toreza. – M.: MGPIIYA im. M. Toreza, 1983. – Vyp. 212. – S. 72-82.
8. Izbrannyie trudy po yazikoznaniyu: [per. s nem.]/ V. Gumboldt, G.V. Ramishvili, A.V. Gulygi, V.A. Zvegintseva]. – M.: OAOIG "Progress", 2000. – 400s.
9. Kaganovska O.M. Spivvidnoshennia formy I zmistu v hudozhniomu teksti/ O.M. Kaganovska// Visnyk Kharkiv. derzh. un-tu. – Seriya: "Romano-germanska filologiya". – Kharkiv: Konstanta, 1999. – № 424. –
S. 40-46.
10. Kolobashkina Ye.V. Interaktivnyie mekhanizmy v slovoobrazovanii sovremennogo angliyskogo yazyka (na materiale novyh slov): dis. …kand. filol. nauk: 10.02.04/ E.V. Kolobashkina. – M., 1987. – 212 s.
11. Kotelova N.Z. K voprosu o spetsyfike termina/ N.Z. Kotelova// Lingvistichicheskie problemy nauchno-tekhnicheskoi terminologii. – M.: Nauka, 1970. – S. 122-126.

12. Kubriakova Ye.S. Slovoobrazovanie/ Ye.S. Kubriakova// obtschie yazykoznanie (Vnutrenniya struktura yazyka). – M.: Nauka, 1972. – S. 386-394.
13. Lapshyna M.N. Semanticheskaia derivatsiya v kognitivnom aspekte (na materiale anliyskogo yazyka): dis. …kand. filol. nauk^spetsialnost 10.02.04, 10.02.19/ M.N. Lapshyna. – Saint-Petersburg, 1996. – 331s.
14. Makhachashvili R.K. Lingvofilosofski parametry innovatsii angliyskoi movy v sferi novithikh tekhnologii: avtoref. dis. …kand. filol. nauk: spetsialnist 10.02.04/ R.K. Makhachashvili/ ZNU. – Zaporizhzhia, 2005. – 22 s.
15. Miklashevkaia G.A. Neologizmy v sovremennom angliyskom yazyke perioda s 1946 po 1957 gody (na materiale "Daily Worker", Londonskoie izdanie): dis. …kand. filol. nauk: spetsialnost 10.02.04/ G.A. Miklashevkaia. – Kiev, 1969. – 261 s.
16. Ozhegov S.I. Tolkovy slovar russkogo yazyka/ S.I. Ozhegov, N.Yu. Shvedova. – M., 1996. – 928 s.
17. Sakal T.M. Istoryko-onomasiologichne ta kognityvne doslidzhennia prefiksalnykh neologismiv u angliysky movi: avtoref. …kand. filol. nauk: spetsialnist 10.02.04/ T.M. Sakal/ Lviv National Un. imeni I. Franka. – Lviv, 2004. – 20 s.
18. Tschur I.I. Ukrainomovny kompyuterny slang: formuvannia I funktsionuvannia: dis. …kand. filol. nauk: spetsialnist 10.02.01 "Ukrainska mova"/I.I. Tschur/ Kyiv. nat. un-ty im. T.Shevchenka; Instytut filologii. – K., 2006. – 245 s.
19. Yankov A.V. Socialno-politychni neologizmy i okazionalizmy v amerykanskomy varianti angliyskoi movy: struktura-semantyka-funktsionuvannia: dis. …kand. filol. nauk: spetsialnist 10.02.04/ A.V. Yankov/ Lviv National University imeni I. Franka. – Lviv, 2004. – 263 s.

Ясинская О.В. Кибернеологизмы как объект языковой картины мира

Аннотация. В статье проанализированы компьютерные неологизмы – кибернеологизмы как объект языковой картины мира. Определена роль кибернетики как сравнительно новой области научных знаний. Изучены основные теоретические наработки в исследовании неологии английского языка. Определено значение лексических инноваций сферы информационных технологий в лингвосистеме английского языка, исследован функциональный статус этих единиц, охарактеризованы терминологические дефиниции неологизмов (а в их составе и кибернеологизмив) в современном языкознании. Установлено, что кибернеологизмы имеют в языке необходимые параметры-конкретизаторы, характерные для неологизмов в целом: время, языковое пространство, акцентуализация тех единиц, которые оцениваются с позиций их новизны, установление структурных признаков нового слова .

Ключевые слова: английский язык, неология, кибернетика, кибернеологизм, лексическая система.

Yasinska, O.V. Cyberneologisms as the Object of the Linguistic World Picture

Abstract. The given article analyzes the computer neologisms, namely cyberneologisms as the object of the linguistic world picture. It was defined the role of the cybernetics as relatively new branch of scientific knowledge. It was investigated the role of lexical innovations in the sphere of informational technologies in English linguistic system; it was also researched the functional status of the given units; it was characterized the terminological definitions of neologisms (part of them-neologisms) in modern linguistics. It was established that cyberneologisms have the required parameters-concretizators in linguistics that are common for neologisms in general: time, linguistic space, actualization of the given units that are evaluated from the position of their novelty, defining the structural characteristic of new word.

***Keywords**: English, neology, cybernetics, cyberneologism, lexical system.*